

Båtvärldens superkändis och överlevare

Klockan 9.43 på förmiddagen när den svenska sommaren var på väg att släppa fram värmen och hoppen om sköna dagar på sjön hände det otänkbara. Larmet gick. Tidningarna skrev om det. Det var inslag på TV. En kändis hade råkat illa ut. Det var minuter från katastrofen, men vi pratar om en överlevare. Den 15 m långa mahognybåten Loris har varit med om elände förr...

Text, foto & arkiv: Stefan Iwanowski

111 ÅRGAMMAL är Loris idag förmodligen Sveriges mest omtalade representant för båt-kulturen. Med sitt anslående yttre och det välförtjänta epitetet "Kreugerbåten" har hon under sitt långa liv umgåtts med kändisar och kungligheter sedan barnsben.

Men Loris historia har ingalunda varit på topp i alla år. Vi tittar tillbaka på hur det började.

Affärerna gick riktigt bra för den 33 år gamle Ivar Kreuger 1913. Efter att vid 19 års ålder ha avlagt examen vid Kungliga Tekniska Högskolan och därefter praktiserat som byggnadsingenjör i såväl USA som Kanada under flera år hade han startat entreprenadbolaget AB Kreuger & Toll tillsammans med sin studiekamrat Paul Toll.

De hade fått flera prestigefyllda byggprojekt. En anledning var Kreugers kunskaper om den amerikanska tekniken att bygga

med armerad betong. Stockholms stadion, som byggdes 1911–12, och NK-huset 1913–14 var några av projekten han kammade hem.

Dessutom hade Kreuger fått höga poster i Investeringsbanken och kunde unna sig lite guldkant i tillvaron. Till exempel en elegant motorkryssare.

DEN POPULÄRE BÅTKONSTRUKTÖREN CG Pettersson kunde åstadkomma både snyggt och stort, men Kreuger hade valt Knut Ljungberg vid Hästholmsvarvet, som var den som var känd för att åstadkomma de elegantaste motoryachtarna. Loris ritningar är daterade samma datum, 2/3 1913 som han bildade

Förenade Svenska Tändsticksfabrikens AB.

Kreuger ville dessutom färdas snabb. När den nya, snabbgående motorkryssaren, Loris låg färdig vid Hästholmsvarvet var den utrustad med den driftssäkra amerikanska motorn Standard på 49 hk, vilket räckte till en topphastighet på 14 knop. Ganska medelmåttigt tyckte finansmogulen. Han hade mer bråttom än så och bytte snart till en 24-liters Sterling Coastguard med 300 hk i gjutjärnet. 27 knop med den kändes mycket bättre för tändstickornas kung.

Båten var Kreuger kär. Från byggnationen fram till det tragiska slutet användes Loris för skärgårdsfärder och representation, ständigt med Kreugers chaufför. Mest omtalad är den tur han tog 1924 som tämligen nybliven vd för Svensk Filmindustri. Gäster ombord vid det tillfället var de amerikanska filmstjärnorna Mary Pickford och Douglas Fairbanks, som villigt lät sig synas på alla

"Loris är 15 meter
svensk kulturhistoria."

MATS ARRÉNBERG

Bilden av den lyckligtvis begränsade katastrofen i motorrummet vittnar om vad som kunde ske.

I 27 knop, kvällssol och ett strålande skick, gör sig Loris riktigt bra. Liksom även i stillhet och övriga ljusförhållanden...

Tyvärr finns inget statligt eller annat skydd för denna typ av kulturföremål. Lyckligtvis finns det istället frivilliga krafter som ägnar sin tid åt att rädda och återställa dem för eftervärlden.

Den amerikanska marinmotortillverkaren Sterling använde två av Ivar Kreugers båtar, Loris och Tärnan, i sin reklam.

I Loris akterbrunn sitter från höger: Ivar Kreuger, Märta Lindqvist, Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Fairbanks sekreterare och mamma, m.fl.

Ett imponerande fördäck kan styrman på Loris njuta av! Synen är inte mindre njutningsfull under däck.

Team Loris: Per-Erik Ennerling och Mats Arrhénborg, i synnerligen passande klädsel. De vårdar dessa 15 meter mahogny tillsammans med Ilona Orgmets.

Kreugers båtar

Loris, 1913, Knut Ljungberg, Hästholmsvarvet
Tärnan, 192?, Knut Ljungberg, Hästholmsvarvet
Svalan, 1928, Ruben Östlund, Lidingövarvet.

Du kan ta en tur med Loris!

Hör av dig till lorischarter.com eller info@lorischarter

Vad betyder namnet?

Loris är ett släkte i familjen lorier, ett litet apliknande djur som tillhör ordningen primater.

Fakta om Loris

Snabbgående motorkryssare

Längd:	15 m
Bredd:	2,5 m
Skrov:	Mahogny
Motor:	Cummins 300 hk

I den nedgångna båten Ulf Lindén hittade fanns en lite tygremsa från Loris originalinredning. Med den som utgångspunkt, lyckades Mats Arrhénborg hitta ett identiskt tyg i Lyon, Frankrike.

bilder och den film som sparade händelsen åt eftervärlden, liksom den svenske regissören Mauritz Stiller och Kreugers SF-kollega Charles Magnusson. Inne i salongen satt den något blygare, 19-åriga spirande stjärnan Greta Gustavsson, som några månader tidigare fått lov att ändra sitt efternamn till Garbo.

DEN 12 MARS 1932 tog det som vi vet slut för Ivar Kreuger. Ägodelarna från jordelivet skingrades på olika vis. De tre båtarna, Loris, Tärnan och Svalan, såldes 17 juni vid auktion på Josef Janssons motorbåtsvarv i Fittja, där de hade skötts under åren.

Här tar vi oss abruptt framåt i historien och konstaterar bara att ägarna växlade de kommande åren och underhållet avtog. Hon hamnade i Danmark, inventarier såldes, hon kom tillbaka till Stockholm, sjönk utanför Ekerö, låg som vrak och blev alltmer brandskattad och bestulen. Vid ett tillfälle skulle Loris eldas upp. En gaffeltruck körde gafflarna rakt igenom skrovet för att lyfta den till brasan, men trucken orkade inte...

I början av 1970-talet hade antalet båtintresserade kulturvårdare börjat öka. 1987 lyckades en medlem i Motor Yacht Society, Ulf

Lindén, efter många rykten hitta och identifiera den då bedagade forna skönheten i en hörna på Ekerövarvet. Med stora ansträngningar flyttade han båten till ett säkrare ställe, men renoveringsbehovet var för omfattande för Ulf och han sålde henne vidare.

Sedan växlade ägarna ytterligare några gånger tills kompisarna Mats Arrhénborg och Joakim Irebjer i sökandet efter ett "enklare renoveringsobjekt" hittade rätt. 1993 köpte de detta dystra renoveringsobjekt med det bestämda målet att återställa henne.

Efter fem år, och med stöd av ett arbetsmarknadsprojekt med ungdomar från Skeppsholmens båtbyggerlinje samt ekonomi från fastighetsbolaget Hufvudstaden (som Kreuger bildat två år efter han skaffade Loris), blänkta fernissan åter på denna "sjöfågel Fenix". Från vattenlinje och ner var allt utbytt, liksom däck.

SEDAN DESS HAR skicket skruvats upp ytterligare många snäpp. Den gigantiska Sterlingmotorn som fyllde utrymmet under fördäck, har nu givit plats för mer mahogny, soffor och pentry. Den nya Cumminsmotorn får plats med sina 350 hk under durken i styrbryggan.

Kungar och drottningar och andra kändisar har återigen gästat salong och sittbrunn, i TV har hon synts i flera omgångar av till exempel Sommarpratarna.

Men underhållet av en båt av denna kaliber kostar, även om ägarparet Mats Arrhénborg och Ilona Orgmets tillsammans med vännen och partnern Per-Erik Ennerling gör det mesta själva. Lösningen blev att låta fler njuta av Loris - genom försiktig charter.

Loris är idag såväl exteriört som interiört återställd och utgör ett vackert blickfång där den ligger väl synlig i Pålsundskanalen i Heleneborgs Båtklubb i Stockholm. Vill du känna sjöbrisen i 28 knop, som Kreuger, Pickford, kungen och drottningen med fler så är det möjligt mot en liten slant till båtens underhåll...

JAVISST, JA! BRANDEN! Jo, även detta slutade bra. Trots alla säkerhetsåtgärder, hade batterierna på något sätt kortslutit och fattat eld. Men genom snabba insatser av varvschefen Björn Flodqvist och sedan hamnkaptenen Per-Erik Ennerling blev skadorna begränsade till motorrummet. Skadorna åtgärdas och hon kommer åter klyva vågorna i 28 knop med sin skarpa stäv nästa år. Puhh! ☺